

Eén eeuw en twintig ge slachten

In verschillende milieus schreven Lizes vaderlandse koe iengeschiedenis

In grote lijnen: een eeuw geleden werd stammoeder Lize geboren, vijftig jaar later splitsten de lijnen zich en waren de verschillen in bedrijfsbeleid bepalend. Maar hun aanleg voor duurzaamheid bleef de Lizes vergezellen, meer dan twintig generaties lang.

Laat ons even teruggaan naar twee belangrijke gebeurtenissen in het boerenleven van toen. Ten eerste wordt dominee Cornelis Alberti in 1856 predikant van de plaatselijke gemeente in het Zuidwest-Drentse Ruinerwold. Hij is ook boer en dus vestigt hij zich op de boerderij in het centrum van het dorp. Ten tweede wint Jan Uijttewaai, boer aan de Lek bij Schalkwijk, met zijn koeien een eerste prijs op de tentoonstelling van het Genootschap Landbouw en Kruidkunde van de provincie Utrecht in 1860.

Twee mijlpaaltjes aan het begin van een interessante geschiedenis, die een actuele voortzetting heeft gekregen bij verre nazaten van die twee mannen uit het midden van de negentiende eeuw. Bij Jan (38) en Carolien (31) Werners in Ruinerwold, een enthousiast stel, hij vijf generaties verwijderd van die oude dorpsdominee; enkele jaren geleden is de boerderij in het dorp ingewisseld voor een fraai vormgegeven nieuwbouwbedrijf pal daarbuiten. En bij vader Eef (60) en zoon Arjen (33) Vernooij, drie en vier generaties verwijderd van Uijttewaai; zij boeren nog steeds op de karakteristieke boerderij met het witte voorhuis, vlak achter de Lekdijk, maar nu wel met ligboxenstal en torensilos.

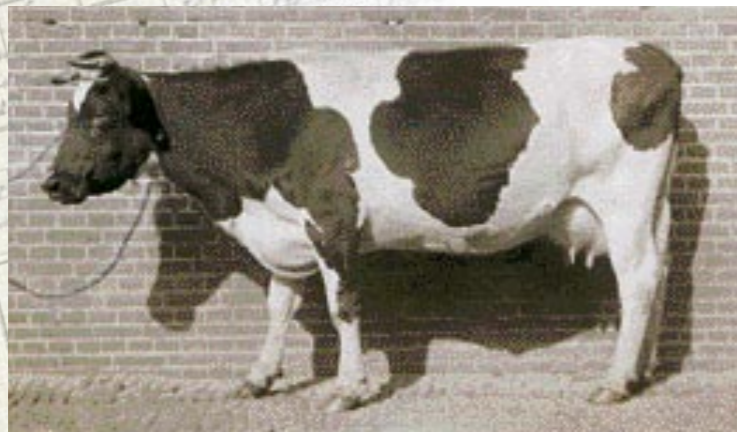
waal; zij boeren nog steeds op de karakteristieke boerderij met het witte voorhuis, vlak achter de Lekdijk, maar nu wel met ligboxenstal en torensilos.

Groninger stieren in trek

De centrale rol in dit verhaal wordt vervuld door een koeienfamilie: die van de Lizes. De eerste in het stamboek ingeschreven stammoeder is Lize, geboren in 1904 bij Piet Alberti in Ruinerwold (een kleinzoon van de dominee). Een registerkoe met voor haar tijd aantrekkelijke melklijsten en een prachtig afkalfpatroon. Lizes laatste lijst startte toen ze op tienjarige leeftijd afkalfde. Zij is de stammoeder van een oer-Hollandse koeienfamilie, waarin de fokkerijgeschiedenis van ruim een eeuw weerspiegeld wordt.

Haar dochter Lize 3 werd ook stokoud, ruim elf jaar en nog aan de melk. Haar vader Albert was een kleinzoon van de Friese preferente Prins, maar in de volgende generaties is het bijna alles Gronings wat de klok slaat. De fokvereniging Haakswold – met de Alberti's vrijwel altijd in het bestuur – koos de stieren vaak met gelukkige, dus deskundige

Stammoeder Lize, geboren in 1904

Jan Derks Alberti

hand. Want de Groninger fokkerij leverde met grote regelmaat stevig bespiede en mooi gevlamde koeien. Aan melkkracht was door de generaties heen ingeboet, dus was het mooi meegenomen dat de bij Haakswold preferent verklaarde Frans 5086 een Friese koe als moeder had, want na hem werd zijn zoon Piet van Haakswold (uit de Corries van buurman Geugien Pol) gebruikt. Zo was Lize 15 een dubbele kleindochter van Frans en een formidabele melkkoe.

Puur Gronings van origine was de volgende verenigingsstier: Alidus, sterk ingeteeld op stamvader President. Maar in zijn Drentse standplaats werd hij wel weer preferent en zijn dochter Lize 18 boog pas met vijftien jaar het hoofd.

Jan Derks Alberti

Het bedrijf was sinds de moeilijke jaren rond 1934 in handen van de jonge boer Jan Derks Alberti. De Groningse bloedlijnen met Heridon, Paulus Kuilberg, Emir en Hasdrubal maakten toen nog altijd de dienst uit bij Haakswold. Ze zorgden ongetwijfeld voor degelijkheid, maar vlak na de Tweede Wereldoorlog was zelfs in de basisprovincie de rol van dit type vee vrijwel uitgespeeld.

Bij de nieuwe keus van de verenigingsstieren kreeg Alberti al snel een belangrijke stem: hij was een weliswaar bescheiden, maar toch doortastende boer en vooral ook bestuurder die naderhand belangrijke posities vervulde bij het Nederlands Rundvee Stamboek, de Centrale Melkcontrole Dienst en met name bij de Centrale Vereniging Drenthe-Overijssel die de befaamde keuringen in Ommen organiseerde. Hij koos in ei-

gen stal voor een nieuwe koers, die een meer verfijnde en sierlijke melkkoe met een hogere productieve aanleg opleverde. Daarvoor schakelde hij zelfs (toen al) Noord-Hollandse stieren in met het bloed van Constantijn Frans, de stamvader van de Franslijn.

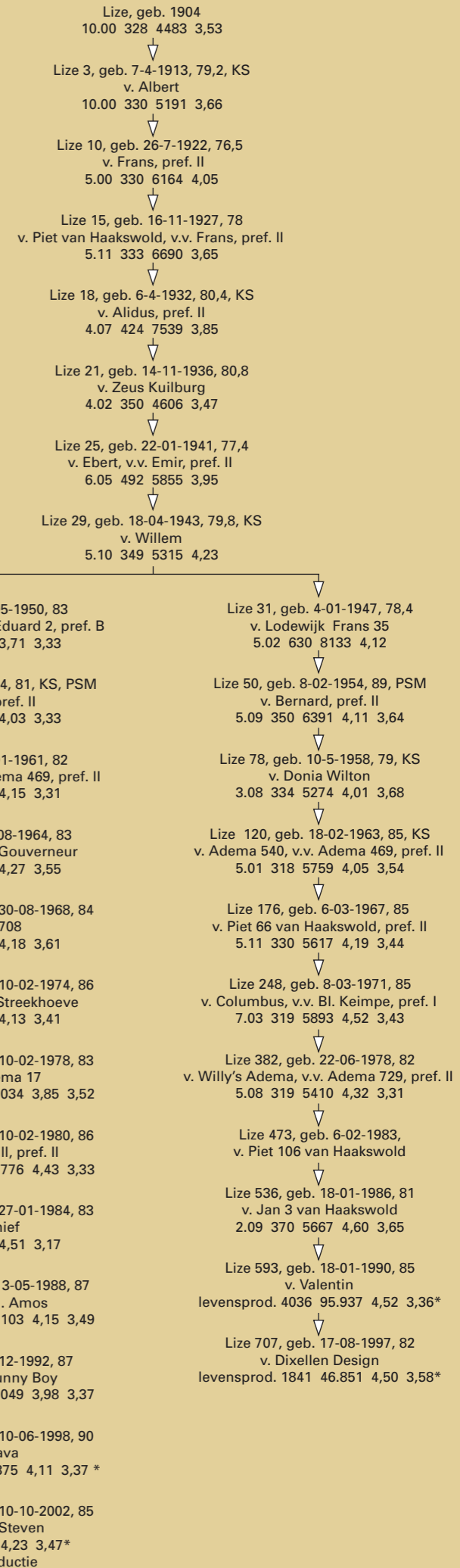
Nog meer een stier naar het hart van de Haakswoldleden was Bernard, een Friese Anna's Ademazoon van 1947, al jong reservekampioen op de NRS-tentoonstelling in Den Bosch. Maar belangrijker was dat hij werkelijk schitterende koeien met sterke gehalten naliet. Twee van zijn dochters uit de Albertistal, waaronder de beroemde kampioenskoe Lize 40, vertegenwoordigden Nederland in 1953 in de keurcollectie op de Expo in Brussel.

De splitsing van wegen

Vlak voor de preferente Bernardzussen Lize 48 en Lize 50 is er de splitsing, die medebepalend is voor deze geschiedenis. Hun moeders, de halfzussen Lize 39 en Lize 31, kregen elk hun eigen tak die nog overeenkomst hielden zolang ze in dezelfde stal verbleven. Twee dochters van de verenigingsstier Adema 540 (een zoon van de preferente Adema 469) kwamen naar voren als uitstekende melkkoeien. Lize 120 zorgde in Ruinerwold voor een mooie stam, Lize 98 werd als pink in 1962 verkocht aan Anton Vernooij in Schalkwijk, die boerde op die oude plaats van Uijttewaai, de grootvader van zijn vrouw.

In de eigen stal kregen de Lizes – het kon niet anders – de Adema 469-zoon Piet 66 van Haakswold als partner. Hij werd preferent toen Piet Alberti, de in Wageningen afgestudeerde zoon, na een carrière elders boer werd op de historische familiehoeve. Piet 66 werd niet voor niets preferent en tot diep in de jaren tachtig bleef hij het bloedbeeld in de stal beheersen: zuiver FH met de daarbij zo langzamerhand kenmerkende eigenschappen, zeker op dit bedrijf waar de extensieve melkveehouderij

Stiermoeder Hedra Lize 545, geboren in 1998

Melkuniekoeien

Koeien van Vernooij hebben landelijke bekendheid gekregen door hun optreden in reclamespots en in films. Eef Vernooij besteedt met veel enthousiasme aandacht aan dit onderdeel, omdat hij van mening is dat op deze manier veel goodwill voor de melkveehouderij kan worden gekweekt. Vooral in de veelbekroonde tv-spots voor (destijds) Melkunie speelde Hedra Lize 255 een belangrijke rol. Toen in 1997 bekend werd dat ze was afgevoerd, kreeg Vernooij ontroerde bewonderaars aan de telefoon. De bedrijfsvoering mag geen schade oplopen door deze nevenactiviteiten. Dat gebeurt ook niet: tijdens het jongste productiejaar had de stal van Eef en Arjen Vernooij de hoogste gemiddelde melkproductie van de provincie Utrecht.

Eef en Arjen Vernooij met topproducente en stiermoeder Lize 545

hoog in het vaandel bleef. Pas rond 1990 werd de eerste Holsteinstier ingeschakeld: Valentin, mede omdat hij als een niet al te extreme maatverhoger te boek stond. Maar zijn dochters waren al in het kalverstadium zó te herkennen tussen het 'zuivere' jongvee.

Een van die eerstelingen is nog present, nu in de stal van Jan en Carolien Werners (de moeder van Jan is een dochter van Jan Derks Alberti) die het bedrijf in 1992 overnamen en in 1998 aan de overzijde van het graslandareaal en dus buiten het dorp een nieuw bedrijf hebben laten bouwen. Daar is, bijna zestien jaar oud en als oudste koe nog altijd aanwezig, de Valentindochter Lize 593 ondanks recent ongemak op weg naar 100.000 kilo melk.

Sneller generatiewisseling

Het schema geeft direct de bedrijfsverschillen weer. De Utrechtse Lizes kregen andere partners: eerst nog enkele Friese stieren uit de toen bekende stallen, maar daarna de

veelgebruikte Utrechtse KI-stier Adema 109 van de Streekhoeve en het succesnummer van de Texelse KI, Tonia's Adema 17: beide prominente leden van de Noord-Hollandse fokkerij. Het bedrijf in Schalkwijk werd intussen sinds 1969 gerund door de broers Eef en Herman Vernooij. Vooral de eerste was als organisator actief: vooral van de Parels van het Sticht in Utrecht, waar de Utrechtse koeien een belangrijke plaats kregen temidden van andere agrarische toppers. Hij was in een hectische periode voorzitter van de provinciale fokkerijorganisatie en ook was Eef Vernooij een van de eerste bestuursleden van het nieuwe NRS in 1984. De broers behoorden met hun koeien tot de trouwe en succesvolle deelnemers aan regionale en nationale keuringen, waar Eef ook regelmatig jureerde en vooral aandacht vroeg voor een actuele beoordeling van de kruispartij van de koe: iets hellend. De eigen koeien kregen ondertussen HF-stieren als partners, zoals de 'gemeenschappelijke' en zeer gewaardeerde Tops en Amos en de samen met de

Utrechtse KI door Wijnand Pon geteste Canadese Holsteins, waarvan Vista Chief lang niet de slechtste was.

Natuurlijk ontbreekt Sunny Boy niet in de rij. De Vernooijs (Herman ging in 2000 in het Friese Oosterwolde boeren en Eef runt het bedrijf sindsdien met zijn zoon Arjen) hadden vaak tientallen van zijn fraaie, sterke en productieve dochters aan de melk en toonden die met grote regelmaat aan buitenlandse bezoekers. Sinds die periode zijn vooral de prominente fokstieren van HG – soms al ontdekt in hun jeugd – met succes ingezet. De lange rij van Utrechtse Lizes vindt een absoluut hoogtepunt in Lavadochter Hedra Lize 545, een excellente topproducente met inmiddels stiercontracten uit vele landen op haar naam. Twintig generaties is ze verwijderd van de stammoeder uit 1904: een fokfamilie uit eigen land die niet alleen de tijd, maar ook elke fokkerijtrend met succes wist te trotseren.

Reimer Strikwerda

Melker van morgen

Eerder dit jaar kregen Jan en Carolien Werners de 'Melker van morgen'-award voor hun bijzondere vorm van samenwerking met de burens Egbert en Hinnie Wever in Ruinerwold. De nieuwe ligboxenstal van Werners bood in 1998 ruimte voor groei en Wever speelde met de gedachte te stoppen met zijn bedrijf. Uit financieel en sociaal oogpunt leek het de burens een goed idee de bedrijven over een periode van vijf jaar samen te voegen. De melkoeien van beide bedrijven staan in de nieuwe stal en het jongvee wordt opgefokt door Wever, die eens in de drie weken een week-end voor het hele bedrijf zorgt.

De huidige veestapel kent in de jongere generaties vele dochters van stieren van KI Kampen, terwijl bijvoorbeeld van de oude Lize 593 meerdere dochters van de Canadese Design aan de melk zijn.

Jan en Carolien Werners met de bijna zestienjarige Lize 593

